

Strukturalny przełom w greckich mediach publicznych – „samorządny” model medialny czy kolejna emanacja modelu śródziemnomorskiego?

Tomasz Fraszczyk

Komentowana szeroko na świecie¹ decyzja greckiego rządu z 11 czerwca 2013 r. w sprawie zamknięcia tamtejszych mediów publicznych (ERT²) w wieloraki sposób zaważyła na krajowym rynku medialnym. Wbrew niektórym obiegowym opiniom³, nie był to wpływ wyłącznie negatywny. W październiku 2013 r. jeden z miejscowych komentatorów stwierdził nawet, nawiązując do porównawczej koncepcji systemów medialnych Daniela Hallina i Paolo Manciniego, że w Grecji z powodu likwidacji ERT nieoczekiwanie ukształtował się czwarty model

mediów masowych, określony przezeń mianem „samorządnego” (gr. *αυτοδιαχειριζόμενο*)⁴. Po upływie kilku tygodni od przedmiotowej decyzji i opadnięciu pierwszych gorących emocji, wielu publicystów (w tym nieprzychylniej konserwatywnemu premierowi Antonisowi Samarasowi prasy lewicowej) sugerowało, być może nieco nazbyt życzeniowo, że radykalne działania władz, paradoksalnie, mogą dać szansę na swoiste „nowe otwarcie” na greckim rynku mediów elektronicznych. Byłoby to realne, gdyby rząd dotrzymał swoich deklaracji w kwestii

¹ Zob. np. *Grecja zamyka media publiczne. To element programu oszczędnościowego*, [http://wyborcza.pl/1,76842,14084239, Grecja_zamyka_media_publiczne_To_element_programu.html?piano_d=1](http://wyborcza.pl/1,76842,14084239,Grecja_zamyka_media_publiczne_To_element_programu.html?piano_d=1); M. Kokot, *Grecja z biedy wyłącza telewizję*, [http://wyborcza.pl/1,76842,14083782, Grecja_z_biedy_wylacza_telewizje.html?piano_d=1](http://wyborcza.pl/1,76842,14083782,Grecja_z_biedy_wylacza_telewizje.html?piano_d=1); G. Christides, *ERT closure: Silencing of broadcaster shocks Greece*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-22879269>; *Greece shuts down state broadcaster in search for new savings*, <http://www.theguardian.com/world/2013/jun/11/state-broadcaster-ert-shut-down-greece>; J. Elgot, *'Shut down the BBC, like Greek State broadcaster ERT to save money' Daniel Hannan says*, http://www.huffingtonpost.co.uk/2013/06/13/greek-state-broadcaster-bbc_n_3433438.html; *Griechenland stellt staatlichen Rundfunk ein. Tausende demonstrieren gegen Abschaltung*, <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/medien/griechenland-stellt-staatlichen-rundfunk-ein-tausende-demonstrieren-gegen-abschaltung-12218508.html>; P. Galiatsatos, *Schließung des griechischen Staatsrundfunks. Das war kein Blitz aus heiterem Himmel*, <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/medien/schliessung-des-griechischen-staatsrundfunks-das-war-kein-blitz-aus-heiterem-himmel-12219214.html> [dostęp: 6.02.2015].

² Gr. Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση (ΕΡΤ); pol. Grecka Radiofonia Telewizja.

³ Zob. np. A. Langley, *EBU moves from assistance to defiance*, http://www.cjr.org/behind_the_news/europe-an_broadcasting_union.php?page=all [dostęp: 6.02.2015].

⁴ Por. N. Χελιάς, *ΕΡΤ: Η τέταρτη διάσταση* [pol. *ERT: Czwarty model*], „To Wima”, 9.10.2013, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=533912> [dostęp: 12.01.2014]. Szczegóły w dalszej części tekstu.

budowy nowej instytucji według najlepszych wzorców zachodnich⁵. Instytucji pozbawionej największych wad poprzedniczki, wymieniających jednym tchem przez przeciwników ERT, to jest braku przejrzystości w wydatkowaniu środków publicznych, nieefektywności ekonomicznej oraz przerostu zatrudnienia⁶. Tego rodzaju opinie, co ciekawe, pojawiały się nawet ponad rok po likwidacji ERT przy okazji procesu tworzenia „nowych” mediów publicznych, choć już raczej w kontekście niespełnionych obietnic i zawiedzionych nadziei⁷.

Tymczasem, mimo decyzji rządu, dziennikarze formalnie zamkniętej ERT nie zaprzestali 24-godzinnej pracy emisyjnej. Na terenie głównej siedziby telewizji w Atenach powstało nawet otwarte studio, do którego mógł wejść dosłownie każdy⁸. I tak jest do tej pory (wg da-

nych z września 2014 r.), choć kolejne budynki dawnych mediów publicznych w różnych częściach kraju (w tym stołeczny gmach ERT) były już stopniowo przejmowane przez policję. Dziennikarze otwartego studia przenieśli w związku z tym swoją działalność w znacznej mierze do internetu. Natomiast wspierający ich działacze społeczni, blogerzy i inni zwolennicy przypomnieli sobie o tradycji, liczącej ponad osiemdziesiąt lat, amatorskiego, nieco anarchizującego nadawania za pomocą wszelkich dostępnych środków⁹. Tak właśnie powstała centralna strona internetowa „samorządnych” mediów publicznych (www.ertopen.com). Umieszczone są na niej dostępne w danej chwili strumienie z programami przygotowywanymi przez poszczególne jednostki wchodzące w skład sieci ERT open (*streaming*) oraz

⁵ Powołany latem 2013 r. minister ds. mediów publicznych Pandelis Kapsis wielokrotnie zapewniał (np. w wywiadzie dla niemieckiego tygodnika „Der Spiegel”), że nowa grecka publiczna instytucja nadawcza będzie mogła być bez kompleksów porównywana z brytyjską BBC. Zob. *O Παντελής Καψής έκανε έργο, ο Γιάννης Δαραβίγκας δεν πρόλαβε...* [pol. *Pandelis Kapsis zrealizował swą misję, Janis Darawigas nie zdążył...*], <http://e-tetradio.gr/article/10854/O-Pantelis-Kapsis-ekane-ergo-o-Kosmas-Darabigkas-den-prolabe> [dostęp: 15.09.2014].

Podobnie wypowiadał się premier Antonis Samaras. Por. np. przemówienie szefa rządu do działaczy partii Nowa Demokracja w Nafplionie, 16.06.2013 r. Tekst przemówienia zob. ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ. *Ομιλία του Πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά στο Προσυνέδριο της ΝΔ για τα Θεσμικά και το Σύνταγμα στο Ναύπλιο*, Κυριακή, 16 Ιουνίου 2013; wystąpienie premiera na kongresie partii Nowa Demokracja, 28.06.2013 r. Tekst wystąpienia zob. ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ. *Ομιλία του Πρωθυπουργού και Προέδρου της Νέας Δημοκρατίας κ. Αντώνη Σαμαρά στο 9ο Τακτικό Εθνικό Συνέδριο του κόμματος*, Παρασκευή, 28 Ιουνίου 2013. Zob. też *Παρασκήνιο, ίντριγκες και πολιτικές σκοπιμότητες! Αυτό είναι το σαθρό οικοδόμημα της ΝΕΡΙΤ, που παρουσίαζε ο Σαμαράς ως... το “Ελληνικό BBC” – Διόρισαν πρόεδρο τον...Συνταξιούχο Πέτρο Μάη!!* [pol. *Zakulisowe działania, intrygi i interesy polityczne. Oto liche fundamenty instytucji NERIT, którą Samaras przedstawił jako „greckie BBC”*], <http://www.makeleio.gr/?p=164972> [dostęp: 15.09.2014].

⁶ Por. oświadczenie rzecznika rządu Simosa Kedikoglu wyemitowane w mediach elektronicznych 11.06.2013 r. Zapis wideo wystąpienia rzecznika zob. *Ο Κεδίκογλου ανακοινώνει το κλείσιμο της ΕΡΤ*, <http://www.youtube.com/watch?v=h46UwF9tfAs> [dostęp: 23.03.2014]. Tekst oświadczenia zob. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ. *Δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου κ. Σίμου Κεδίκογλου*, Αθήνα, 11 Ιουνίου 2013.

⁷ Zob. np. Δ. Γαλάνης, *ΝΕΡΙΤ: Το φάντασμα της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης* [pol. *NERIT: Miraż mediów publicznych*], „To Wima”, 12.09.2014, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=630571> [dostęp: 15.09.2014].

⁸ Właśnie od koncepcji otwartego studia powstała późniejsza nazwa mediów prowadzonych przez „zbuntowanych” dziennikarzy – ERT open.

⁹ Pierwsza regularnie działająca amatorska rozgłośnia radiowa została założona w Salonikach w 1928 r. Do historii greckich mediów przeszły też m.in. nielegalne rozgłośnie działające w okresie II wojny światowej i wojny domowej (np. „Wolna Grecja”, „Głos prawdy”), czy inicjatywy studenckie z czasów dyktatury „czarnych pułkowników”. Zob. też Β. Ψιμούλη, «*Ελεύθερη Ελλάδα*», «*Η φωνή της αλήθειας*». *Ο παράνομος ραδιοσταθμός του ΚΚΕ: Αρχείο 1947–1968* [pol. „*Wolna Grecja*”, „*Głos prawdy*”. *Nielegalna radiofonia Komunistycznej Partii Grecji. Archiwum 1947–1968*], Αθήνα 2006.

bieżące informacje o możliwości odbioru audycji w tradycyjny sposób¹⁰. Założone zostały liczne blogi i inne prywatne przedsięwzięcia internetowe, poszerzające zasięg ERT open. Nakręcono też filmy dokumentalne i reportaże, a niektóre z nich udało się wprowadzić do ogólnoeuropejskiego obiegu¹¹.

Rozważania nad strukturalnym przełomem w mediach greckich warto rozpocząć od wprowadzenia, które zobrazuje modelowe cechy greckiego systemu medialnego wraz z charakterystycznymi przykładami bezpośrednich ingerencji władzy politycznej w funkcjonowanie mediów elektronicznych w Grecji. Na wstępie wypada zaznaczyć, że sprawa zamknięcia ERT i jej późniejsze następstwa istotnie wpisują się w cały historyczny proces relacji między aktualnie dominującym układem władzy a poszczególnymi instytucjami medialnymi, w szczególności publicznymi (dawniej państwowymi i wojskowymi). Należy także przedstawić fenomen „samorządnych” mediów publicznych w Grecji. Trzeba również zastanowić się nad tym, co pozostanie z owego „karnawału” ERT open, jeśli jego pracownicy całkowicie stracą dostęp do profesjonalnej infrastruktury nadawczej i do dyspozycji pozostanie im wyłącznie internet. Do września 2014 r. (a sytuacja do kwietnia 2015 r. nie uległa zmianie)

„samorządni” wciąż zarządzali studiem telewizyjnym w Salonikach¹² i kilkunastoma studiami dawnej regionalnej radiofonii publicznej. Do rozważenia skłania poza tym nowa sytuacja oficjalnych mediów publicznych (NERIT¹³) budowanych od kilkunastu miesięcy przez aktualne władze. Media publiczne muszą jakoś odnaleźć się w tej nieco schizofrenicznej rzeczywistości. Wreszcie – uwagi wymaga i to, jak przedmiotowe zagadnienie wpisuje się w tradycyjne powiązania świata mediów, biznesu i polityki pod Akroplem („sieć tysięcy interesów”¹⁴). Należy zauważyć, że ERT open, mimo całej swej „samorządności” i roli czynnika obywatelskiego, tych powiązań nie jest pozbawiona. NERIT natomiast, z oczywistych względów, od początku swego istnienia zmagać się musi z etykietką niewiarygodnej „telewizji rządowej”¹⁵. W podsumowaniu zaś postaram się rozstrzygnąć dylemat zasygnalizowany w tytule artykułu.

Państwo i media: długi, burzliwy związek

Hallin i Mancini, autorzy wspomnianej koncepcji teoretycznego uporządkowania modeli krajowych systemów mediów masowych w państwach Europy Zachodniej i Ameryki Północnej, grecki rynek medialny zaliczyli do modelu

¹⁰ Liczba emitowanych kanałów internetowych oraz tradycyjnych jest zmienna od samego początku istnienia ERT open (lato 2013 r.) i uzależniona od aktualnych warunków technicznych.

¹¹ Zob. np. *The lost signal of democracy*, reż. Jorgos Awjeropoulos, emitowany na początku 2014 r. m.in. przez belgijską i austriacką telewizję publiczną.

¹² Skąd do czerwca 2013 r. emitowano trzeci program telewizji publicznej (ET3).

¹³ Gr. Νέα Ελληνική Ραδιοφωνία Ιντερνετ Τηλεόραση (NEPIT) [pol. Nowa Grecka Radiofonia Internet Telewizja].

¹⁴ Zjawisko znane pod grecką nazwą *διαπλεκόμενα συμφέροντα* (dosłownie „spiecione interesy”), której po raz pierwszy użył na początku lat 90. XX w. ówczesny premier Konstantinos Mitsotakis.

¹⁵ Aleksis Tsipras, lider Koalicji Radykalnej Lewicy (SYRIZA) – największej partii opozycyjnej w greckim parlamencie – od lata 2013 r. po dzień dzisiejszy porównuje NERIT do niesławnej wojskowej telewizji YENED, która w okresie dyktatury „czarnych pułkowników” (1967–1974) była główną tubą propagandową ówczesnych władz. W lipcu 2013 r. na posiedzeniu Zgromadzenia Greków dotyczącym likwidacji ERT i budowy jego następcy Tsipras mówił, zwracając się do przedstawicieli rządu: „Zrobiliście coś, na co nie odważyli się nawet zamachowcy w 1967 roku!”. Por. *Τσίπρας: Δωράκι στα ιδιωτικά κανάλια το κλείσιμο της ΕΡΤ* [pol. *Tsipras: Zamknięcie ERT to prezent dla nadawców prywatnych*], <http://www.nooz.gr/greece/tsipras-doraki-sta-idiotika-kanalia-to-kleisimo-tis-ert> [dostęp: 12.11.2013].

śródziemnomorskiego, uznając go zarazem za najbliższy teoretycznemu wzorcowi¹⁶.

Grecki medioznawca Stelios Papathanasopoulos, profesor Uniwersytetu Kapodistriasa w Atenach, na podstawie analizy rynków medialnych w Grecji, Portugalii, Włoszech i Hiszpanii, określił kilka zasadniczych wyznaczników, charakterystycznych dla systemu mediów masowych w państwach leżących nad Morzem Śródziemnym, które są zgodne z obserwacjami Hallina i Manciniego. W kontekście rynku greckiego oraz wnioskowań przeprowadzonych w tym artykule warto zwrócić uwagę na takie zagadnienia, jak:

- bezpośrednio związki wielu greckich dziennikarzy ze światem polityki, które ujawniają się m.in. poprzez łączenie pracy w redakcji z zatrudnieniem w instytucjach partyjnych czy ministerstwach¹⁷ (wątek ujawni się m.in. z powodu powiązań pracowników ERT open z największą partią opozycyjną wobec rządu A. Samarasa – Koalicją Radikalnej Lewicy SYRIZA);
- wielowymiarową instrumentalizację środków masowego przekazu przez ich właścicieli (instytucje medialne nie są tu wyłącznie komercyjnymi podmiotami nastawionymi na wypracowywanie zysku, ale same w sobie stają się narzędziem, za pomocą którego właściciele realizują rozliczne interesy, prowadzone w wielu sektorach go-

spodarki, często na styku ze światem polityki¹⁸);

- wieloletnie, przewlekłe trudności z formalnym uregulowaniem rynku radiowo-telewizyjnego po utracie monopolu nadawczo-własnościowego przez państwo i w następstwie tego wyjątkowo słabą pozycją nadawcy publicznego w Grecji po 1989 r. (jak na ironię, powyższa sytuacja, będąca *de facto* efektem niemocy państwa i jego instytucji odpowiedzialnych za kształtowanie ładu medialnego, stała się w 2013 r. jednym z koronnych argumentów strony rządowej, uzasadniającej konieczność likwidacji ERT; kosztowność tej instytucji miała być niewspółmierna do jej udziałów w rynku oglądalności¹⁹);
- problemy ze stworzeniem apolitycznego, profesjonalnego nadzoru nad mediami publicznymi i zapewnieniem równego dostępu do tych mediów dla różnych środowisk politycznych i społecznych (Papathanasopoulos konkluduje: „W Hiszpanii, Portugalii i Grecji kierownictwo redakcji programów informacyjnych zmienia się wraz z nadejściem nowej ekipy rządowej, a wydźwięk wiadomości i publicystyki w dużym stopniu przeorientowuje się, aby pośrednio lub bezpośrednio wspierać dominującą siłę”²⁰. W sprawie likwidacji ERT i późniejszej budowy NERIT doskonale widoczne będą m.in.: specyficzny grecki chaos

¹⁶ D. Hallin, P. Mancini, *Systemy medialne. Trzy modele mediów i polityki w ujęciu porównawczym*, Kraków 2007, s. 67.

¹⁷ Σ. Παπαθανασόπουλος, *Πολιτική και ΜΜΕ. Η περίπτωση της Νότιας Ευρώπης* [pol. *Polityka i środki masowego przekazu. Przypadek Europy Południowej*], Αθήνα 2004, s. 48–51.

¹⁸ Te właśnie zależności premier Konstantinos Mitsotakis określił mianem „splcionych interesów” (zob. też przyp. 14). Por. Σ. Παπαθανασόπουλος, *Πολιτική και ΜΜΕ...*, dz. cyt., s. 59.

¹⁹ W 2013 r. budżet ERT szacowany był na ok. 300 milionów euro. Por. *FAZ: «Χάρτινος τίγρης και όχι στρατηγός ο Σαμαράς»* [pol. *FAZ: „Samaras to papierowy tygrys, a nie strateg”*], „To Wima”, 19.06.2013, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=518490> [dostęp: 15.12.2013] oraz M. Kokot, *Strajk generalny w Grecji w proteście przeciwko wyłączeniu telewizji publicznej*, <http://wyborcza.pl/51,76842,14095626.html> [dostęp: 21.06.2013]. Tymczasem, w ostatnim pełnym tygodniu działalności (3–9.06.2013 r.) łączne udziały w rynku oglądalności (SHR) trzech ogólnokrajowych kanałów ERT wyniosły 13,4%. Najpopularniejszy program ERT, informacyjno-publicystyczny NET, zajmował w tym rankingu szóstą pozycję z wynikiem 6,3% (dane za Nielsen Audience Measurement).

²⁰ Σ. Παπαθανασόπουλος, *Πολιτική και ΜΜΕ...*, dz. cyt., s. 63.

w procesie szeroko rozumianego zarządzania mediami publicznymi, nieustanna „karuzela stanowisk” na szczeblach kierowniczych, bezpośrednia ingerencja czynników politycznych zarówno w kwestie personalne, jak i programowe);

- ograniczoną profesjonalizację zawodu dziennikarza, brak poczucia niezależności i swobody pracy wśród osób wykonujących ten zawód (zauważa się, że brak powszechnie akceptowanych w środowisku kodeksów zawodowych oraz autonomicznych instytucji samoregulacyjnych prowadzi do stanu, w którym „dziennikarstwo podlega ciągłej zależności od czynników zewnętrznych, związanych najczęściej ze światem polityki i wielkiego biznesu”²¹).

Chociaż z perspektywy obserwatora zewnętrznego, słabo zorientowanego w meandrach śródziemnomorskiej polityki, omawiane tu działania greckich władz dotyczące systemu mediów elektronicznych mogą wydawać się szokujące, to jednak trzeba pamiętać, że z punktu widzenia praktyki życia społeczno-politycznego w Grecji tego typu sytuacja nie jest bezprecedensowa. Przeciwnie, wzorcowo wpisuje się ona w ciąg podobnych zdarzeń obserwowanych w XX i XXI w., które stały się udziałem zarów-

no rządów autorytarnych, jak i tych wybranych demokratycznie²². Jedną ze wspólnych cech, określających stosunki między mediami a polityką w Grecji, jest poczucie pewnego rodzaju omnipotencji instytucji partyjno-państwowych w zakresie relacji z podmiotami medialnymi. Cechą drugą natomiast – zupełny brak racjonalnej wizji rozwoju rynku. To w efekcie niejednokrotnie niszczyło inicjatywy partnerów zewnętrznych lub zniechęcało ich do współpracy, sprowadzając media masowe do roli prostego narzędzia w rękach władzy. Straty opisywać można w wielu aspektach, tak jakości systemu politycznego pozbawionego realnej kontroli ze strony „czwartej władzy”, jak i oferty programowej dla odbiorców, postępu technologicznego itd. A w całej okazałości ujawniły się one przy okazji likwidacji ERT.

Likwidacja ERT, powstanie ERT open oraz idea otwartego studia

Podstawą prawną zamknięcia ERT było krótkie rozporządzenie ministra-szefa kancelarii premiera oraz ministra finansów zatytułowane *Rozwiązanie publicznej spółki akcyjnej Grecka Radiofonia Telewizja*²³, podpisane i opublikowane 11 czerwca 2013 r., które weszło w życie w dniu publikacji²⁴. W sześciu artykułach przewidywało ono:

²¹ Tamże, s. 73.

²² O pierwszych dekadach funkcjonowania radiofonii w Grecji zob. T. Fraszczyk, *Od prywatnej do państwowej, czyli o początkach radiofonii w Grecji*, „Studia Medioznawcze” 2012, nr 4, s. 114–130; o relacjach świata polityki i mediów elektronicznych w okresie rządów Andreasa Papandreu zob. T. Fraszczyk, *Telewizja w Grecji w epoce „socialistycznego snu” Andreasa Papandreu*, „Studia Medioznawcze” 2014, nr 3, s. 69–82; o procesie cyfryzacji nadawania telewizyjnego w Grecji zob. S. Papathanassopoulos, K. Papavasiliopoulos, *Digital television policies in Greece [w:] Digital communication policies in the information society promotion stage*, eds. S. Denicoli, H. Sousa, University of Minho 2012, s. 41.

²³ Y.A. 1414/11.06.2013. Αριθ. ΟΙΚ.02/11.6.2013. Κατάργηση της δημόσιας επιχείρησης «Ελληνική Ραδιοφωνία – Τηλεόραση, Ανώνυμη Εταιρεία (ΕΡΤ – Α.Ε.)».

²⁴ Rozwiązanie powołanej ustawą spółki ERT za pomocą rozporządzenia dwóch ministrów stało się później jednym z wątków długiej batalii przed sądami administracyjnymi, w której byli pracownicy firmy starali się podważyć legalność przedmiotowej decyzji. Ostatecznie, w lutym 2014 r. grecki odpowiednik Naczelnego Sądu Administracyjnego (Συμβούλιο της Επικρατείας), obradujący w pełnym składzie, potwierdził zgodność z konstytucją zastosowanej formy likwidacji ERT oraz późniejszych działań władz, związanych z uruchomieniem następcy tej spółki. Według nieoficjalnych informacji prasowych, korzystny dla władz wyrok zapadł jednak „niewielką większością głosów”. Por. ΣτΕ: *Συνταγματικό το λουκέτο στην ΕΡΤ* [pol. NSA: *Zamknięcie ERT zgodne z konstytucją*], <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=571713> [dostęp: 2.03.2014].

- rozwiązanie spółki ERT SA oraz wszystkich jej spółek zależnych;
- zawieszenie nadawania audycji radiowych i telewizyjnych wraz z zakończeniem regularnego programu na dzień 11 czerwca do czasu powołania następcy prawnego spółki;
- przekazanie całego majątku spółki w tymczasowe zarządzanie przez ministra finansów;
- natychmiastowe rozwiązanie wszystkich obowiązujących umów o pracę oraz cywilno-prawnych i wypłatę odszkodowań według określonych w późniejszym terminie zasad²⁵;
- przerwanie kadencji wszystkich organów nadzorczych spółki;
- zawieszenie naliczania, pobieranej wraz z rachunkami za energię elektryczną, opłaty abonamentowej.

Cała operacja wyłączania nadajników naziemnych należących do ERT oraz usuwania jej sygnału z platform satelitarnych została przeprowadzona bardzo sprawnie, choć niejednokrotnie przy użyciu specjalnych sił policyjnych²⁶. Nie oznaczało to jednak faktycznego końca działalności firmy. Pracownicy w większości

nie posłuchali wezwań do opuszczenia poszczególnych budynków nadawcy, kontynuując pracę redakcyjną w okupowanych studiach. Produkowany sygnał udostępniali natomiast za pośrednictwem szybko rosnącej liczby kanałów internetowych. Główny gmach telewizji publicznej w ateńskiej dzielnicy Agia Paraskiewi został oflagowany. Na placu przed nim utworzono studio otwarte, na którego terenie organizowano debaty, rozmowy z tłumnie przybyłymi ateńczykami²⁷, wieczory poetyckie, koncerty, emitując jednocześnie wiele innych audycji²⁸.

Idea studia otwartego legła u podstaw nowego, *de iure* nielegalnego, etapu działalności ERT, która wkrótce przybrała nazwę ERT open oraz motto „Wolny głos dla społeczeństwa”²⁹. Z oczywistych względów (utrata większości nadajników naziemnych i satelity) głównym kanałem dystrybucji programów produkowanych w okupowanych budynkach zlikwidowanej spółki stał się internet³⁰. Najistotniejsze jest to, że radiowy i telewizyjny sygnał emitowany przez ERT open (zob. tabela 1.) bardzo szybko zaczął być wspomagany i uzupełniany przez stale rosnącą liczbę blogerów, amatorskich dziennikarzy, reporterów, filmowców itp. Wszyscy

²⁵ W zarządzeniu ministerstwa finansów nr A.II. 1126/17.06.2013 określono, że kwota odszkodowań wyniesie równowartość dwumiesięcznych poborów. Zwolnieniami objęto ponad 2500 osób. W kolejnych miesiącach zasady wypłaty odszkodowań wielokrotnie ulegały zmianie, m.in. z uwagi na fakt, że pewna grupa byłych pracowników ERT znalazła zatrudnienie w nowych mediach publicznych, tworzonych przez władze.

²⁶ Tak zwanych jednostek przywracania porządku (MAT). Co ciekawe, te same jednostki użyte zostały przez rząd A. Papandreu w 1988 r. przy próbie pacyfikacji, powstającej wówczas w Salonikach, formalnie nielegalnej samorządowej stacji telewizyjnej założonej przez opozycyjnego względem socjalistów burmistrza stolicy Macedonii. Zob. też Σ. Βαλούκος, *Ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης...*, dz. cyt., s. 128.

²⁷ Mimo że od początku lat 90. XX w. oferta mediów publicznych nie cieszyła się dużym zainteresowaniem ze strony widzów, społeczeństwo greckie w większości źle oceniło likwidację ERT. Według sondażu opublikowanego 27 czerwca 2013 r. w głównym wydaniu programu informacyjnego stacji MEGA, 55,5% respondentów było zdecydowanie lub raczej przeciw tej decyzji, podczas gdy zdecydowanie lub raczej popierało ją 35,8% badanych.

²⁸ Przykładowy zapis z wykonania „na żywo” fragmentu słynnego, nagrodzonego literacką Nagrodą Nobla dzieła Odiseasa Elitisa pt. *Godne jest* (gr. *Άξιον Εστί*) do muzyki Mikisa Theodorakisa; zob. *Το ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ στο ραδιομέγαρο της ΕΡΤ στις 15 Ιουνίου 2013*, <http://www.youtube.com/watch?v=pzxRjY7qnVA> [dostęp: 17.09.2014].

²⁹ Gr. Ελεύθερη φωνή για τη κοινότητα.

³⁰ ERT open posiada własny centralny portal informacyjny (www.ertopen.com), na którym m.in. publikowane są linki do wszystkich aktywnych w danym momencie kanałów nadawcy, dostępnych strumieniowo oraz tradycyjnie. Programy ERT open umieszczane są ponadto w wielu serwisach hostingowych, w tym w YouTube (www.youtube.com/user/ertsocialnetworks).

Tabela 1. Centralny węzeł systemu ERT open (stan na 19.09.2014 r.)

Telewizja	Radiofonia	Internet
<ul style="list-style-type: none"> • jeden regularny kanał telewizyjny • nadaje ze studia telewizyjnego dawnego III programu telewizji publicznej w Salonikach (ERT 3) • dostępny w internecie w technologii strumieniowej 	<ul style="list-style-type: none"> • 19 kanałów radiowych • dwa występują pod marką dawnych programów ogólnokrajowych radiofonii publicznej (II i III) • 17 rozgłośni regionalnych • wszystkie dostępne w internecie w technologii strumieniowej • niektóre dostępne również tradycyjnie, na falach ultrakrótkich, krótkich i średnich • część emituje audycje ze studiów dawnej ERT, część wykorzystuje studia gościnne (np. regionalna rozgłośnia ateńska przez jakiś czas nadawała ze studenckiego studia na stołecznej politechnice), pozostałe powróciły do tradycji nadawania amatorskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • centralny portal informacyjny ERT open • kanały w serwisach hostingowych (np. YouTube) • profile w serwisach społecznościowych • portale prowadzone przez niektóre rozgłośnie regionalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych ze stron internetowych ERT open i współpracujących witryn

oni aktywnie włączyli się w walkę o „wolne media publiczne”, tworząc artykuły, audycje, filmy. Własne portale prowadzą też niektóre, ciągle aktywne, regionalne rozgłośnie radiowe dawnej ERT, np. stacja z wyspy Rodos³¹. Całość emitowanych programów spięto systemem linków i wzajemnego udostępniania w mediach społecznościowych, blogach czy amatorskich portalach. Jedną z półprofesjonalnych produkcji powstałych w ramach ERT open – film dokumentalny *The lost signal of democracy* (reż. Jorgos Awjeropoulos) – pokazano na początku 2014 r. w telewizjach publicznych m.in. Belgii i Austrii, a w Grecji doczekała się ona nawet dystrybucji kinowej.

Można skonstatować, że opisywana idea studia otwartego oraz – odznaczający się sporym rozmachem i spontanicznością – sposób jej realizacji, dzięki możliwościom, które po-

jawiły się wraz z rozwojem sieci 2.0, trafiły w Grecji na wyjątkowo podatny grunt. Pamiętać zarazem należy o wieloletniej tradycji amatorskiego nadawania radiowego i telewizyjnego w tym kraju, któremu niejednokrotnie towarzyszył charakterystyczny motyw walki z okupantem lub opresyjną władzą³². Wątek ten od początku wykorzystywany jest właśnie przez dziennikarzy ERT open, którzy konsekwentnie przedstawiają swoje przedsięwzięcie jako jedyne, niewykłane w ową sławetną „sieć tysięcy interesów”. Jedyne, które faktycznie występuje w obronie interesów całego społeczeństwa, nie zaś w obronie poszczególnych politycznych i biznesowych mocodawców, pozostających w tle i żerujących na zwykłych obywatelach. Wielu Greków (zwłaszcza młodych), od zarania nieufnych wobec jakiegokolwiek władzy bez względu na jej ideologiczne barwy, mocno już

³¹ <http://erarodou.blogspot.com>

³² Zob. też K. Παναγόπουλος, *Από την αναμονή στην αναγνώριση. Η πορεία του ελληνικού ραδιοερασιτεχνισμού* [pol. *Od oczekiwania do uznania. Ewolucja greckiej radiofonii amatorskiej*], Αθήνα 2000.

zmęczonych kryzysem, chętnie zaangażowało się w tak pozycjonowany projekt³³.

Zaprezentowane wyżej pospolite ruszenie skłoniło jednego z greckich autorów do wysunięcia tezy o powstaniu nowego „samorządnego” modelu medialnego³⁴, który miałby występować obok trzech wyróżnionych wcześniej przez Hallina i Manciniego. W postulowanym modelu, ograniczonym na obecnym etapie ewolucji wyłącznie do charakterystyki systemu mediów publicznych³⁵:

- nadawca publiczny funkcjonuje w oderwaniu od nacisków płynących ze strony systemu politycznego i formalnych związków z tym systemem;
- władza polityczna nie ma nawet pośredniego wpływu na obsadę stanowisk personalnych nadawcy;
- nadawca koncentruje się na produkcji programów w służbie interesom publicznym, w szczególności audycji informacyjnych i publicystycznych;
- nadawca staje naprzeciw, a nie przeciwko władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej (nie zakłada *ex definitione* złowrogięgo charakteru systemu politycznego, ale zarazem, dzięki oderwaniu od tego systemu

oraz strukturze sieciowej i nieograniczonej liczbie współtwórców, nie traci skuteczności w wypełnianiu funkcji kontrolnej);

- nie ma przymusowego obowiązku finansowania nadawcy w jakiegokolwiek formie;
- choć centralny węzeł nadawcy publicznego wciąż oparty jest na tradycyjnie rozumianej radiofonii i telewizji, w gruncie rzeczy stanowi on już instytucję sieciową (np. poprzez internetowy kanał dystrybucji i dostosowany do tego sposób zarządzania i udostępniania treści);
- nadawca publiczny nie jest „zamknięty” w określonej liczbie kanałów radiowych, telewizyjnych itp. (każdy może się „wpiąć” w system oraz w dowolnej chwili go opuścić);
- samorządny model medialny nie jest ograniczony geograficznie, nie można go bliżej powiązać z konkretnym regionem świata.

Najpoważniejsza wątpliwość, jaka tutaj nasuwa się w związku z działalnością ERT open (oprócz wielomiesięcznej okupacji budynków, nielegalnego wykorzystywania mienia publicznego: studiów radiowych i telewizyjnych, części nadajników naziemnych itp.) z powodu jej „samozwańczych” pracowników, wiąże się ze

³³ Grecka klasa polityczna jako taka nigdy nie cieszyła się szczególnym uznaniem wyborców i w tym zakresie nic się do dziś nie zmieniło. Sondaż przeprowadzony w grudniu 2013 r. wykazał, że 84,1% ankietowanych uznało, że w kończącym się roku rząd nie zrobił nic, lub prawie nic, aby zmniejszyć bezrobocie – największą bolączkę współczesnej Grecji. Opozycja została oceniona jeszcze gorzej: 88,9% badanych stwierdziło, że nie ma ona godnych uwagi propozycji w tym zakresie. Por. Γ. Παπαϊωάννου, *Η Ελλάδα που χάνεται!* [pol. *Grecja ginie!*], „To Wima”, 29.12.2013, <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=552790> [dostęp: 10.04.2014].

Podobnie jest w przypadku powszechnego poczucia, że sprawowanie funkcji publicznych i administracyjnych „musi” wiązać się z czerpaniem określonych korzyści majątkowych. Tak było w latach 70. XX w. (por. J. Bonarek, T. Czekalski, S. Sprawski, S. Turlej, *Historia Grecji*, Kraków 2005, s. 631), tak jest i obecnie – 99% ankietowanych w 2014 r. Greków zgodziło się z opinią, że korupcja w ich kraju jest „poważnym problemem”, zaś 63% z nich przyznało, że osobiście zetknęło się z korupcją. Por. Ε. Βαρβιτσιώτη, «Πρωταθλήτρια» της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαφθορά η Ελλάδα [pol. *Grecja korupcyjnym „mistrzem” Unii Europejskiej*], „Kathimerini”, 4.02.2014, <http://www.kathimerini.gr/751956/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/prwta8lhtria-ths-eyrwpaikh-s-enwshs-sth-diaf8ora-h-ellada> [dostęp: 4.04.2014] oraz I. Μάνδρου, «Στην Ελλάδα θέλουν ακόμα το δωράκι...» [pol. *W Grecji wciąż żądają dowodów wdzięczności*], „Kathimerini”, 23.03.2014, <http://www.kathimerini.gr/759432/article/proswpa/synentey3-eis/sthn-ellada-8eloy-n-akoma-to-dwraki> [dostęp: 4.04.2014].

³⁴ Por. Ν. Χειλάς, *EPT: Η τέταρτη διάσταση...*, dz. cyt.

³⁵ Prezentuję cechy zarówno wymienione przez autora cytowanego artykułu, jak i te, które ujawniły się później, po ponadrocznym okresie funkcjonowania ERT open, i które są wynikiem moich obserwacji.

Rysunek 1. Plakat propagandowy dziennikarzy dawnej ERT – złowrogi, uzbrojony w pałkę policjant, symbolizujący władzę oraz niewinne dziecko symbolizujące wolne media

Treść podpisów: „Siedem miesięcy ciszy w eterze. Nie przestraszycie nas. Nasz głos się wzmacnia! Wolna samorządna radiofonia ERT3”.

sprawą afiliacji politycznej samej ERT open. Uzyskana więc najbardziej prawdopodobna odpowiedź w tej kwestii stanowi zarazem wyrazistą rysę, ujawniającą się na opisanym wyżej, postulowanym samorządnym modelu medialnym. Nie sposób bowiem nie zauważyć powiązań między największym związkiem zawodowym funkcjonującym w dawnej ERT (POSP-ERT) a liderem opozycji Aleksisem Tsiprasem i jego partią SYRIZA. Związek ten po dniu 11 czerwca 2013 r. *de facto* zarządza centralnym węzłem ERT open (w tym pozostającymi pod kontrolą dziennikarzy studiami radiowymi i studiem telewizyjnym w Salonikach). Zajmuje się również oficjalnie zbieraniem pieniędzy na rzecz pracowników wiernych idei wolnych mediów, czy też reprezentuje ich przed sądami. Wśród pośrednich dowodów na te powiązania wymienić należy:

Rysunek 2. Plakat promocyjny dziennikarzy dawnej ERT

Treść podpisów: „ERT jest prawem nas wszystkich. Każdy z nas ma coś do powiedzenia”.

- wszystkie komunikaty na głównej stronie ERT open oraz w serwisach informacyjnych tej stacji, które dotyczą działań SYRIZY, mają wydźwięk pozytywny lub neutralny;
- wszystkie komunikaty, które dotyczą działań rządu, mają wydźwięk negatywny lub neutralny;
- SYRIZA od początku zapowiada, że jeśli przejmie władzę, natychmiast przywróci dawny system mediów publicznych i ponownie przyjmie do pracy wszystkich zwolnionych pracowników ERT;
- lider SYRIZY nigdy nie przyjął do wiadomości faktu zamknięcia ERT, z zasady nie odpowiada też na pytania zadawane mu przez dziennikarzy rządowych mediów publicznych;

- narracja polityczna komunikatów i wiadomości ERT open jest wyraźnie lewicowa, komunizująca (w ujęciu greckim); np. w sprawie konfliktu na Krymie ERT open zajmowała postawę wyraźnie prorosyjską. W sprawie zaś związku Grecji z UE krytykuje wszystko, co związane jest z tzw. pakietem oszczędnościowym, niemalże powtarzając w obu tych kwestiach stanowisko wyrażane przez SYRIZĘ.

Nie można tym samym jednoznacznie stwierdzić, że podstawowa cecha samorządnego modelu medialnego (oderwanie od nacisków płynących ze strony systemu politycznego) w przypadku ERT open została spełniona bez zastrzeżeń. Nie zmienia to zarazem faktu, że kolejne jego cechy – sieciowość, zmienna liczba zaangażowanych podmiotów i istotna rola twórców-amatorów – są nowością wobec występujących dotąd struktur nadawców mieniących się publicznymi. Trudno jest dziś wyraźnie określić, ile pozostanie z systemu ERT open w chwili, gdy obecne władze przejmą wszystkie, pozostające wciąż w rękach dziennikarzy dawnej ERT, budynki i studia, co z pewnością, prędzej czy później, nastąpi. Premier Samaras, przemawiając 6 września 2014 r. w Salonikach z okazji otwarcia 79. Międzynarodowej Wystawy – Thessaloniki International Fair, zapowiedział rychłe uruchomienie północnogreckiego oddziału telewizji publicznej NERIT z siedzibą w stolicy Macedonii³⁶. W tym celu, prawdopodobnie, niezbędne okaże się odzyskanie budynku od ponad roku zajmowanego przez ERT open,

choć, rzecz jasna, szef rządu nie nawiązał do tej kwestii³⁷. Niełatwo obecnie rozstrzygnąć czy – po utracie centralnego węzła obecnego systemu – samorządne media publiczne zdołają wykreować inny ośrodek integrujący, czy też się rozpadnie. Znając jednak historię greckich mediów antysystemowych, można założyć, że inicjatywy podjęte po 11 czerwca 2013 r. będą kontynuowane w internecie, a działacze podejmą próbę przebiccia się w eterze z „konspiracyjną” radiofonią.

Nowe media publiczne (NERIT)

W ogólnoeuropejskiej dyskusji, która rozgorzała po zamknięciu ERT, powielano z reguły tezę, jakoby takie rozstrzygnięcie podjął grecki rząd. Nie jest to jednak w pełni zgodne z faktycznym stanem³⁸. W rzeczywistości decyzja została podjęta w ścisłym kierownictwie Nowej Demokracji – największej partii tworzącej ówczesną koalicję rządową. Świadczy o tym m.in. forma przeprowadzonej operacji, przypominająca chirurgiczne cięcie³⁹, oraz faktyczne zaskoczenie przedstawicieli dwóch pozostałych ugrupowań koalicyjnych (PASOK i Demokratyczna Lewica DIMAR)⁴⁰. Kulminacją politycznego napięcia i wywołanego kryzysu rządowego było opuszczenie koalicji przez DIMAR (20 czerwca). Rząd premiera Samarasa utrzymał większość w parlamencie (153 mandaty w trzystuosobowym zgromadzeniu), a kilka tygodni później wotum zaufania uzyskała zrekonstruowana, dwupartyjna już Rada Ministrów⁴¹.

³⁶ Ma to być następca dawnego trzeciego programu ERT, również nadawanego z Salonik.

³⁷ Pełny tekst przemówienia premiera Antonisa Samarasa zob. <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/20187> [dostęp: 18.09.2014].

³⁸ Choć oczywiście dla ułatwienia dyskusji można warunkowo przyjąć to określenie i sam je stosuję w niniejszym tekście.

³⁹ Podpisani pod rozporządzeniem z 11 czerwca 2013 r. minister-szef kancelarii premiera Simos Kedikoglou i minister finansów Janis Sturnaras należeli wówczas do najbliższych współpracowników premiera Samarasa.

⁴⁰ Zob. oświadczenia władz obu ugrupowań z okresu 11–19 czerwca 2013 r.

⁴¹ W przebudowanym gabinecie pojawiło się stanowisko ministra ds. mediów publicznych, który miał odpowiadać za finalizację procesu likwidacji ERT oraz za tworzenie struktur jej następcy.

Legalność decyzji rządu o rozwiązaniu spółki ERT potwierdził 20 czerwca 2013 r. sąd administracyjny. Wezwał zarazem odnośnie władze do jak najszybszego wznowienia, choćby w formie tymczasowej, mediów wypełniających misję publiczną. Powołał się przy tym na konstytucję Grecji oraz międzynarodowe zobowiązania kraju⁴². Zalecenie sądu zostało zrealizowane 10 lipca, gdy nadawanie rozpoczęła przejściowa Grecka Telewizja Publiczna (EDT)⁴³. Zaoferowała ona widzom jeden kanał telewizyjny, wypełniony głównie powtórkowymi programami z archiwum dawnej ERT. Od tego czasu w Grecji nastąpiła era funkcjonowania dwóch instytucji pretendujących do miana mediów publicznych:

- oficjalnej, uruchomionej w lipcu 2013 r. przez władzę, która docelowo miała przekształcić się z formy tymczasowej (EDT) w stałą, zapewniającą kompleksową ofertę programową (NERIT);
- samowwęższej (ERT open), prowadzonej przez dziennikarzy dawnej ERT, którzy wciąż zajmowali gmachy w Atenach⁴⁴, Salonikach oraz szereg lokalnych rozgłośni radiowych⁴⁵.

Pierwszy zgłoszony projekt ustawy o nowych mediach publicznych (NERIT) pojawił się

w obiegu już 12 czerwca tegoż roku; w ostatecznym kształcie parlament przyjął ją miesiąc później głosami dwupartyjnej koalicji⁴⁶. Jak wspomniałem we wstępie, rząd od początku zapewniał, że jego zamiarem jest stworzenie „greckiej BBC”. Faktycznie, ów pierwotny projekt został dobrze oceniony m.in. przez Europejską Unię Nadawców (EBU). Doceniono mianowicie formalne odcięcie rządu oraz państwowych organów regulacyjnych od procesu wyboru gremiów nadzorczych i kierowniczych nadawcy. Dotyczyło to także otwartych procedur konkursowych tak w zakresie obsady personalnej, jak i tworzenia premierowej oferty programowej NERIT⁴⁷.

Niestety, w kolejnych miesiącach ustawę o NERIT wielokrotnie zmieniano, coraz silniej podporządkowując tę instytucję organom państwowym i większości parlamentarnej⁴⁸. Ogłaszane konkursy przeciągały się, a niektóre z nich znalazły się pod lupą prokuratury⁴⁹. W samym tylko 2014 r. wielokrotnie, w niejasnych okolicznościach, dymisję składały tymczasowe zarządy nadawcy (lub poszczególni jego członkowie), które były odpowiedzialne za ostateczne zakończenie etapu owej tymczasowości i sfinalizowanie wszystkich

⁴² Η Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, όπως ισχύει). Decyzja nr 236/2013 z 20.06.2013 r.

⁴³ Gr. Ελληνική Δημόσια Τηλεόραση (ΕΔΤ).

⁴⁴ Główny gmach telewizji w stolicy został ostatecznie przejęty przez prokuraturę i policyjne jednostki przywracania porządku (MAT) 7 listopada 2013 r. W tym samym miesiącu do budynku wprowadziła się tymczasowa EDT, która do tej pory nadawała ze studia wynajmowanego od jednego z prywatnych nadawców. Zob. też *Παρουσία εισαγγελέα τα ΜΑΤ εκκένωσαν το ραδιομέγαρο της ΕΡΤ* [pol. Prokurator w asyście policji opróżnił gmach ERT], <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=538261>; *LIVE: Επέμβαση της αστυνομίας στις εγκαταστάσεις της ΕΡΤ* [pol. Interwencja policji w gmachu ERT], <http://www.naftemporiki.gr/liveblog/726048/epembasi-tis-astynomias-stis-egkatastaseis-tis-ert-stin-ag-paraskeui> [dostęp: 12.12.2013].

⁴⁵ Według stanu na wrzesień 2014 r. powyższy podział wciąż się utrzymuje.

⁴⁶ Ν. 4173/2013, ΦΕΚ 169 Α/26.7.2013 (Nowa Grecka Radiofonia, Internet, Telewizja).

⁴⁷ Aplikacje na wszystkie organizowane konkursy można było składać poprzez platformę internetową.

⁴⁸ Zob. np. *Broadcasting Union concerned about NERIT*, <http://neoskosmos.com/news/en/Broadcasting-Union-concerned-about-NERIT> [dostęp: 6.09.2014].

⁴⁹ Zob. np. *Εισαγγελική έρευνα για προσλήψεις δημοσιογράφων στη ΝΕΡΙΤ* [pol. Prokuratorskie śledztwo w sprawie procedury zatrudniania dziennikarzy w NERIT], <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=629967> [dostęp: 15.09.2014].

prowadzonych konkursów⁵⁰. Narastała również krytyka związana z brakiem pomysłu na organizowanego nadawcę (np. czym miałyby się on różnić od zamkniętej ERT?), na brak dialogu z niepokornymi dziennikarzami, na ryzyko całkowitej marginalizacji mediów publicznych w Grecji, których pozycja od ponad dwudziestu lat i tak była bardzo słaba⁵¹. W efekcie charakterystycznego dla tego kraju chaosu w kwestii organizacji ładu medialnego, po ponad roku od rozwiązania ERT jej następcą wciąż nie posiada stałych władz. Oferuje odbiorcom tylko dwa kanały telewizyjne, dostępne w rozsiewie naziemnym (w tym jeden sportowy, o ograniczonym zasięgu technicznym)⁵². Nie istnieje ponadto sieć radiowych rozgłośni regionalnych⁵³. Wobec powyższego, nietrudno stwierdzić, że odbudowanie zaufania społecznego do oficjalnej instytucji nadawczej będzie niezwykle trudnym zadaniem. To z kolei wzmacnia dalszą egzystencję samorządnych mediów.

Podsumowanie

Dylemat, który powstał w związku z przełomem w ostatnich latach w greckich mediach, zasygnalizowany w tytule niniejszego tekstu, trudno jest jednoznacznie rozstrzygnąć. Osobiście

skłaniam się ku opinii, że sytuacja obserwowana na greckim rynku mediów elektronicznych (po zaskakującej decyzji kierownictwa największej partii współtworzącej ówczesny rząd w Atenach o likwidacji nadawcy publicznego ERT) jest kolejnym, doskonałym, potwierdzeniem słuszności tezy o uznaniu Grecji za wzorcowy przykład śródziemnomorskiego modelu medialnego. Zasadnicze jego cechy, a także ich egzemplifikacje odnoszące się do „sprawy ERT” przedstawiłem powyżej. Postulat samorządowego modelu mediów masowych, którego zarys miałyby wyłonić się dzięki powstaniu ERT open, brzmi atrakcyjnie. Wydaje się jednak, że nie wytrzymuje on zderzenia z brutalną rzeczywistością – twardą grą polityczną i zęrczną instrumentalizacją podmiotów medialnych. Dotyczy to nie tylko „rządowej” NERIT, ale i powiązanego z opozycyjną SYRIZĄ – wyraźnie przechylonego ideologicznie – centralnego węzła systemu ERT open).

Nie do przecenienia jest także dawno niewidziane poruszenie społeczne wywołane zamknięciem ERT oraz następujący po nim rozkwit szeroko rozumianego, w szczególności sieciowego, dziennikarstwa obywatelskiego (od blogów po filmy). Wiąże się z tym również chęć wzięcia współodpowiedzialności za tworzenie

⁵⁰ Więcej o „karuzeli stanowisk” w NERIT zob. Δ. Γαλάνης, *NEPIT: το απόλυτο χάος* [pol. *NERIT: całkowity chaos*], „To Wima”, 4.05.2014, <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=591601> [dostęp: 9.06.2014]; tegoż, *Νέος πρόεδρος της NEPIT ο καθηγητής Αντώνης Μακροδημήτρης* [pol. *Profesor Antonis Makridimitris nowym prezesem NERIT*], „To Wima”, 6.05.2014, <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=593182> [dostęp: 9.06.2014]; *Παραιτήθηκαν από τη NEPIT οι Α. Μακροδημήτρης και Ρ. Μορώνης* [pol. *A. Makridimitris i R. Moronis zrezygnowali z pracy w NERIT*], „Kathimerini”, 12.09.2014, <http://www.kathimerini.gr/783428/article/epikairothta/ellada/paraith8hkan-apo-th-nerit-oi-a-makrydhmthrs-kai-r-morwnhs> [dostęp: 12.09.2014]; Δ. Γαλάνης, *Παραιτήθηκαν Α. Μακροδημήτρης και Ρ. Μορώνης από τη NEPIT* [pol. *A. Makridimitris i R. Moronis zrezygnowali z pracy w NERIT*], „To Wima” 11.09.2014, <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=630470> [dostęp: 12.09.2014]; *Αποχωρεί από το Ε.Σ. της NEPIT ο Χρ. Χωμενίδης* [pol. *Chr. Chomenidis ustępuje z Rady Nadzorczej NERIT*], „To Wima”, 4.05.2014, <http://www.tovima.gr/media/article/?aid=631612> [dostęp: 15.09.2014].

⁵¹ Szczegółową dyskusję i aktualną sytuację na wyjątkowo dynamicznym od czerwca 2013 r. greckim rynku mediów elektronicznych opisuję na bieżąco w internecie: <http://nadwodawielkaiczysta.blogspot.com> (tag „telewizja”).

⁵² Średnie udziały w rynku oglądalności (sierpień–wrzesień 2014 r.) kanału głównego (N) wynoszą 5–6%, zaś sportowego (N Sports) 3–4%, co daje odpowiednio szóstą i siódmą pozycję w rankingu stacji dostępnych w rozsiewie naziemnym (dane za Nielsen Audience Measurement).

⁵³ Na tym rynku w dalszym ciągu funkcjonuje wyłącznie „samorządna”, nielegalna ERT open.

„wolnego głosu dla społeczeństwa”. Aktywność Greków ze zrozumiałych względów nie jest, rzecz jasna, zjawiskiem wyjątkowym. Dyskusje o różnych formach alternatywnych mediów publicznych zajmują uwagę specjalistów już od pewnego czasu. Niemniej, wyraźnie widoczny polityczny kontekst wypadków w Grecji wciąż jeszcze sytuuje je w ramach tradycyjnego modelu śródziemnomorskiego⁵⁴.

Warto wreszcie zauważyć, że pod koniec stycznia 2015 r. doszło do fundamentalnych zmian na greckiej scenie politycznej. Opozycyjna dotąd SYRIZA przejęła w kraju władzę, a jej lider Aleksis Tsipras objął stanowisko premiera. Do marca 2015 r. (ostatnia redakcja niniejszego

tekstu) wciąż utrzymywał się opisany tu strukturalny podział systemu nadawców publicznych. Brak jest też oficjalnych decyzji nowych władz odnośnie wielokrotnie zapowiadanego wcześniej przywrócenia poprzedniej organizacji ERT. Doświadczenie jednak podpowiada, że w okresie następnym kilku, może kilkunastu miesięcy, należy oczekiwać, iż grecki ład medialny ulegnie powtórnym zasadniczym przeobrażeniom. Głównym zaś animatorem owych przeobrażeń, po raz kolejny, stanie się czynnik polityczny. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że zarówno sami dziennikarze ERT, jak i prasa zagraniczna, nie mają wątpliwości co do intencji premiera w tej sprawie⁵⁵.

⁵⁴ Więcej o „alternatywnych” mediach publicznych i aktywności obywatelskiej w tym obszarze zob. J. Macnamara, *The 21st century media (r)evolution: emergent communication practices*, Peter Lang International Academic Publishers 2009; tegoż, *Public communication practices in the Web 2.0-3.0 media scape: The case for PR evolution*, http://www.prismjournal.org/fileadmin/Social_media/Macnamara.pdf [dostęp: 11.03.2015]; Ch. Fuchs, *Alternative media as critical media*, „European Journal of Social Theory” 2010, nr 13 (2), s. 173–192; O. G. Bailey, B. Cammaerts, N. Carpentier, *Understanding alternative media*, Open University Press, Berkshire 2008; *Community media and social media: active citizenship in a changing media environment*, oprac. zbiorowe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/belgrade2013/CDMSI%282012%29Misc14Rev_en%20CMFE%20paper.pdf [dostęp: 5.03.2015].

⁵⁵ Por. <http://www.ertopen.com/news/ellada/koinwnia/item/32874-le-nouvel-observateur-afierwma-gia-ton-agwna-ths-ert-ertopen,-me-titlo-o-syriza-xananoigei-thn-thleorash>, <http://tempsreel.nouvelobs.com/l-obs-du-soir/20150312.OBS4504/syriza-rallume-la-tele.html> [dostęp: 15.04.2015].